OLIY TA`LIM MUASSASALARI TALABALARNING KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH

Hamrayeva Oynisa Farxod qizi
Farg'ona davlat unversiteti pedagogika kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta`lim muassasalari talabalarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirish haqidagi ilmiy izlanishlar bayon etilgan.

Kalit so`zlar: Kommunikativ kompetentsiya, nazariy bilimlar, shaxsning kommunikativ kompetensiyasi, pedagogika, trening.

O`zbekiston ta'limini modernizatsiya qilish jarayoni o'qituvchining malakasiga yangi talablarni qo'yadi. Zamonaviy ta'lim sharoitida o'qituvchilik kasbining muhim vositasi bo'lgan o'qituvchining kommunikativ kompetentsiyasi alohida ahamiyatga ega. Tadqiqotchilar E.V.Xutorskoy, E.V.Prozorova va boshqalar ta'kidlashlaricha, kommunikativ kompetentsiya jarayoni ko'p jihatdan nutqni rivojlantirish darajasiga bog'liq; aloqa fanlari sohasidagi nazariy bilimlarni o‘zlashtirganlik darajasi va tashkilotchilik va kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirish; ziddiyatli vaziyatlarni hal qilish uchun konstruktiv ko'nikmalar; empatiya va aks ettirishning psixologik fazilatlarining mavjudligi. Zamonaviy jamiyatdagi kommunikativ kompetentsiya insonning tez o'zgaruvchan ijtimoiy voqelikda boshqa odamlar bilan o'zaro munosabat usullarini aniqlash qobiliyatini nazarda tutadi. Kommunikativ kompetentsiya bilim, ko'nikma va malakalarning mavjudligini, shuningdek ularni bevosita kasbiy faoliyatda samarali qo'llashga tayyorlikni o'z ichiga oladi. Bu teng ravishda boshqalar bilan o'zaro munosabatda bo'lish variantlarini, maqsadlarga erishish yo'llarini va professional moslashishni o'z ichiga oladi. O'qituvchilik faoliyatining kasbiy jihatini - kasbiy muhitni tushunish, boshqa odamlar bilan ongli va adekvat munosabatlarni o'rnatishni ta'kidlash muhimdir. Bu kommunikativ kompetentsiyani shakllantirishda oliy ta'limning muhim rolini belgilaydi. Yangi ta'lim paradigmasida samarali o'zaro ta'sirning asosi mutaxassisga talabalarga samarali ta'sir ko'rsatish imkoniyatlarini o'zlashtirishga yordam berishdir. Har qanday kompetentsiya maqsadni belgilash, muammoni hal qilish, yechim topish, natijalarni aniqlash va hokazolar bilan bog'liq bo'lgan faoliyat jarayonida shakllanadi va rivojlanadi.Kommunikativ kompetentsiyaning o'ziga xos xususiyati shundaki, muloqot alohida faoliyat turi sifatida integraldir. boshqa faoliyat turlarining bir qismi. Ushbu pozitsiyadan kelib chiqqan holda, shaxsning kommunikativ kompetensiyasi turli vaziyatlarda samarali faoliyatni amalga oshirish vositasi va boshqa turdagi vakolatlarni shakllantirish uchun asosdir . O'qituvchi faoliyatining kommunikativ komponenti uning kommunikativ faoliyatining xususiyatlari, o'quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan o'zaro munosabatlarining o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq. Bo'lajak mutaxassislarning kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish ularning samarali konstruktiv va tashkiliy faoliyatiga yordam beradi va o'quv jarayonida talabalarning hissiy farovonligini ta'minlaydi. Universitetlardagi hozirgi ta'lim jarayoni asosan an'anaviy-reproduktiv, o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi aloqa sub'ekt-ob'ekt sifatida tavsiflanadi. Bu holat talabani passiv tinglovchi, to'g'ri faoliyat ko'rsatmaydigan ma'lumot oluvchi holatiga qo'yadi. Natijada, fikrlashning passivligini, o'z fikrini ifoda eta olmaslik, o'z pozitsiyasini himoya qilish va samarali muloqot qilish qobiliyatini aks ettiruvchi standart fazilatlar to'plamiga ega bo'lgan shaxs shakllanadi. Shu munosabat bilan, universitetda o'qishning butun davri davomida talabalarning kasbiy kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish muammosi dolzarbligicha qolmoqda. Ta’lim jarayoniga yangi ta’lim standartlarining joriy etilishi universitet ta’limida innovatsion texnologiyalardan foydalanish uchun qulay shart-sharoitlar yaratmoqda. Ta'limning ijobiy tendentsiyalari asosan informatsion

shakllardan faol o'qitish usullari va shakllariga muqarrar o'tishni ko'rsatadi, bu ta'limni talabalar va o'qituvchining birgalikdagi faoliyati sifatida tashkil etish zarurati bilan bog'liq bo'lib, asosiy e'tiborni talabaning mustaqil bilim faoliyatiga qaratadi. Shunday qilib, o'quv materialining monologik taqdimotidan materialning ma'ruza taqdimoti ijodiy hamkorlik pedagogikasi doirasida o'qituvchi va talaba o'rtasidagi muloqotga aylantirilishi mumkin.

E. N. Pogrebnaya talabalar bilan dialogik muloqotni shakllantirish shartlari sifatida "qonun chiqaruvchi" emas, balki o'quvchilar bilan shaxsiy tarkibni bo'lishish uchun kelgan suhbatdosh pozitsiyasidan foydalanishni belgilaydi; o'quvchilarni ta'lim muammosini hal qilishda turli nuqtai nazarlarni muhokama qilishga undash istagi; ma'ruza boshida berilgan savollarga mustaqil ravishda javob izlashni rag'batlantirish, ya'ni talabalar bilan mustaqil xulosalar chiqarishga etaklaydigan tarzda aloqa o'rnatish, ularni tayyorlash, izlash, yechim topish, hal qilish jarayonida sherik qilish. qarama-qarshiliklar. Shuningdek, faol ta'lim usullari shaxslararo o'zaro ta'sirni amalga oshirish va o'quvchilarning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishning samarali vositasi sifatida qo'llaniladi. Ular psixologik to'siqlarni bartaraf etishga, o'quvchilarning mustaqil kognitiv ijodiy faoliyatini rag'batlantirishga va kasbiy moslashishga tayyorlikni shakllantirishga yordam beradi. Olingan muammolarni hal qilish o'qituvchi tomonidan o'quv faoliyatining turli shakllarini qo'llash orqali ham yordam beradi: muammoli seminarlar, muhokamalar, treninglar, rolli o'yinlar, aqliy hujum, juftlik, guruhlarda mashqlar va boshqalar. faol o'qitish usullari. Faol ta'lim usullari kommunikativ, idrok etish, ijodiy, tashkilotchilik qobiliyatlarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va stressli vaziyatlarga qarshilik ko'rsatishni rivojlantirishga yordam beradi. Treninglarda, munozaralarda, rolli o'yinlarda qatnashish o'z-o'zini bilish, o'z imkoniyatlarini rivojlantirish, ijtimoiy moslashish darajasini oshiradi, faol mustaqil faoliyat ko'nikmalarini, nostandart vaziyatlarda qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Talabalarni darslarning muayyan shakllariga botirish haqiqiy sharoitlarga yaqin bo'lgan sharoitlarda kasbiy ko'nikmalarni mashq qilishga yordam beradi. Natijalarni umumlashtirishda o'quvchilarning xatolarini tahlil qilish ularning haqiqatda takrorlanish ehtimolini kamaytiradi. Va bu yosh mutaxassisning kasbiy vazifalarini to'liq bajarish uchun moslashish vaqtini qisqartirishga yordam beradi. Pedagogik faoliyatning mohiyati va o'ziga xosligidan kelib chiqib, bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirishni ta'lim jarayoni ishtirokchilarining rivojlanishi va o'zini o'zi anglash, shu jumladan ta'lim sifatini oshirish yo'llaridan biri sifatida qarash mumkin. O'qituvchilarning kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish zarurati aniq bo'ladi. I. A. Zimnyaya o'qituvchining kommunikativ kompetentsiyasining tarkibiy qismlarini belgilaydi - motivatsion-qiymat komponenti - kasbiy mahoratni oshirishga tayyorlikni, ilg'or faoliyatga barqaror qiziqishni, kasbiy o'sishga bo'lgan ehtiyojni, o'zini o'zi anglash va o'zini rivojlantirish istagini belgilaydi. ; - kognitiv komponent - kommunikativ kompetentsiyaning mohiyatini bilishni, boshqa shaxsni bilish qobiliyatini, muloqotda yuzaga keladigan muammolarni samarali va tezkor hal qilish qobiliyatini tavsiflaydi; - operativ-faoliyat komponenti - o'qituvchining ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilgan munosabatda bo'lish qobiliyatini, turli oddiy va o'ziga xos vaziyatlarda o'zini namoyon qilish qobiliyatini, har qanday vaziyatda xotirjamlikni saqlash, nizolarni oldini olish va hal qilish qobiliyatini belgilaydi. samarali yo'l, notiqlik san'atini egallash, malakali og'zaki va yozma nutq , o'z ishining natijalarini omma oldida taqdim etish qobiliyati, o'zini namoyon qilishning samarali usullarini tanlash, samarali o'zaro ta'sir natijasini bashorat qilish va asoslash qobiliyati. Belgilangan qoidalarga asoslanib, kasbiy tayyorgarlikni tashkil etish o'z-o'zini takomillashtirish, o'zini o'zi anglash usuli bo'lib, pedagogika oliy o'quv yurtlari talabalari o'rtasida kasbiy kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirishning barqaror tendentsiyalarini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Hamrayeva, O. F. Q. (2023). OLIY TA'LIM MUASSASASI TALABALARINI KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING AYRIM JIHATLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1), 537-544.

2. Hamroyeva, O. F. (2023). OLIY TA'LIM MUASSASASI TALABALARINI KASBIY-KOMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(4), 985-991.

3. Hamrayeva, O. F. Q. (2023). OLIY TA'LIM MUASSASASI TALABALARINI KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING AYRIM JIHATLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1), 537-544.

4. Hamidovna, M. K. (2023). ABU NASR FOROBIYNING TA'LIM-TARBIYA BERISHGA OID PEDAGOGIK QARASHLARI. Journal of new century innovations, 35(1), 71-73.

5. Gaziyeva, M., & Burxanova, M. (2021). About Innovative Methodology In Mother Tongue Lessons. International Scientific Journal ISJ Theoretical & Applied Science Philadelphia, USA, 104(12), 501-504.

6. Газиева, М., & Бурханова, М. (2020). УРҒУ–ПРОСОДИКАНИНГ АСОСИЙ ЭЛЕМЕНТИ. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 3(1).

7. Burxanova, M. (2023). SMELL AND ITS EXPRESSION. Models and methods in modern science, 2(4), 167-170.

8. Бурханова, М. (2021). БАДИИЙ МАТНДА ШАХС ХУСУСИЯТЛАРИ ТАСВИРИНИНГ КРЕОЛИЗАТИВ-СТРУКТУР ТАДҚИҚИ ХУСУСИДА. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 4(4).

9. Gaziyeva, M., & Burxanova, M. (2020). Urg 'u-prosodikaning asosiy elementi. So 'z san'at buyumlari jurnali, 1-son, 2 yil.

10. Бурханова, М. М. Қ. (2022). ОЛЬФАКТОР КОГНИТИВ МЕТАФОРА. Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali, 2(1), 124-132.

11. Муҳаммад, Ҳ., & Бурханова, М. (2021). НУТҚИЙ АКТЛАР ИМПЛИЦИТ СТРУКТУРА БИРЛИГИ СИФАТИДА. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 4(4).